„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже.“

БРОЈ 100. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 25. (6. СЕПТЕМБРА) 1874. ГОДИНА IX.

НОВА МАЂАРСКА ПОЛИТИКА ПРЕМА НАРОДНОСТИМА.

Генерални конвент целокупне еванђеличке цркве аугсбуршке конфесије, који је ово дана под председништвом генералног над-инспектора барона Пронаја у Пешти држан, задобио је једним својим актом историчну важност, што нас и побуђује, да се на овом месту с њиме позабавимо. На њему је како „словачке новине“ згодно веле, мађарски шовинизам славио — пирову победу. Генерални конвент на име већином гласова узео је на повољно знање отпис министра богочасти и јавне наставе, којим се укида велика словачка гимназија у вел. Ревучи, и уједно је донешен закључак, да се и у другом правцу одговори интенцијама владајуће политике, т. ј. да се поведе истрага против друге словачке гимназије у Туроч-св. Мартину.

Богу мађароманије, мађаронства и народносне нетолеранције принесена је дакле жртва каква се само замислити могла; пролила се на олтару тога идола невина голубија крв словачке просвете и образованости. Савршише жртву свештеници који ваља по свом позиву да служе миру и љубави, који носе на себи знаке и обиљежја великог учитеља хришћанства, но који се изврголе у жреце новоподигнутог идола. Тим је и формално инаугурисана, владиним органима недавно наговештена „нова политика према немађарским народностима“, и генерални конвент еванђелика у Угарској, ударио је народносни мађарски печат тој новој владиној политици. Црква, и то најслободоумнија, подтиснута је да се дигне на просвету и против просвете, јер се млоги представници њени дадоше у службу народносном шовинизму мађарском.

Сад ће већ ваљда пући мрак и онима који из дојакошњи јасни симптома не хтедоше ил немогоше спознати куд стреми струја мађароманске тежње. Сад ће ваљда и они који вероваше и друге уверити покушаше, да владајућа политика не иде на уништење народносни особина код немађарски народа, него да смера само постићи и подићи услове заклону државе угарске, — увидити да су у обмани или самообмани ако им је иначе поштене крви своје народности у жилама. Тисину изреку: да тежиште мађарске политике ваља преместити у средње школе, ево најбоље илуструје поступак са словачким средњим школама, гимназијама и педагошким заводима. Лоњајева „Реформа“ гласно је заискала, да се влада не заустави на по пута, да се незадовољи са успехом своје политике код Словака, него да наздрави исту здравицу и романским и српским средњим школама.

Није ли то јуриш на културан живот немађарски народности у Угарској, није ли то рат истребљења свега што није мађарско?

Словачка велика гимназија у вел. Ревучи пресуђена је и погубљена инквизиторскимначином, ни крива ни дужна — не преслушана. Завојити мађаромани, одроди словачког народа понајвише, дигоше у месецу априлу хајку на ту гимназију из дотичне комитатске седнице скупштинске, као против државо-опасног феномена. Бауци најапстрактније природе узеше се за конкретне појаве и случајеве, те како је данас у оквиру благословеног устава угарског довољно да се на кога повиче: да је непријатељ државе да гаји овој земљи непријатељске тежње — да је неколико таки фраза довољно било, да тој гимназији набаци најстрожију истрагу на врат. Карактеристично је да су истрагу водили — тужитељи сами. Резултат је био, што је иначе реткост у Угарској, да је пресуда следовала млого брже него што је ико и сневати могао. По предлогу министра просвете и богочасти, краљ наложи, да се гимназија ревучка затвори.

Процедура је како је речено била врло кратка. Влада се заклонила за неприкосновену личност владатеља, да би тим сломила врх свим ремонстрацијама, које по природи ствари морадоше наићи, или ако би се ове ипак појавиле, да их и као израз нелојалности може гонити. Ово, поред свега осталога сведочи, да се грађа на словачке гимназије није дигла из народа мађарског, и да није некакав спонтани израз и сами оних, који први одпочеше хајку на те заводе, него да је по плану, а тајним каналима из крила владе истекла.

Ваљало је бацати жртву у чељуст шовинистичке хале, да се збришу ситине погрешака које је до сад мађарска влада починила, а које су кадре владајућој странци извући постоље испод негу. Задовољавајући резултат хтео се мађарском народу показати са стране чисто национјоналне, кад се није могао на каквом другом пољу државног живота. Отуда је изабран свај моменат, да се поведе рат уништења.

План је јасан. Из средњи школа треба промицати и учвршћавати мађарску народност — рекао је Тиса, који данас дрма политичном ситуацијом духова у Мађара. И земљаци разумеше свога апостола.

Док буду постојале народносне средње школе, дотле неће моћи мађарство својим духом кужити атмосферу немађарски народа и за то их ваља искоренити, да се дигну мађарске. Разлог је таком варварству: државонепријатељска тежња, државо-опасни дух, и — панславизам!

Шта ли вели на то гроф Андрашија, који је иза првог састанка са кнезом Горчаковим, дао у својим листовима писати: да је панславизам утопија, машта, и да постоји као нека опасна ствар само у болесном уображењу неки новинара пештански и бечки. Или да није од куд панславизам авет, која стоји у служби владајуће политике мађарске овде и немачке с оне стране Литаве, те се онда појављује, кад овима затреба, да притискују Славене?!

Вредно је било видити, како су се на генералном конвенту понашале мађарске шовинисте, кад је на дневни ред дошла ствар словачки гимназија, које као конфесијоналне стоје на земљишту автономије евангеличке цркве. Ми ћемо у идућем броју донети у колико опширнијем изводу буде било могуће ток дебате, која се развила око министарског отписа, којим се јавља краљевска наредба у погледу ти школа и извештаја дотичних дištриктских конвента од којих три потпунце и у свему одобравају све што је учињено са словачким гимназијама. Онима, који хтедоше бранити опстанак словачки гимназија, једва се даде до речи доћи; ако су хтели то својим, словачким језиком чинити, не беше им могуће од ларме и вике: „мађаски нека се говори!“

То је довољно карактеристике за расположај духова, и за висину ступња, на који се успела обест шовинистичка у Мађара. Ни говорити већ неће бити слободно ономе, ко се неклања кумиру мађарства! Дотле се дотерало, да Мађари и мађарони, и самој автономији своје евангеличке цркве пробијају бреше, обилазећи автономна законита тела у оваким приликама, само да се што пре створи могућност остварењу шовинистички њихови идеала, без обзира, дал неће таким насртљивим поступком на принцип подићи опасне прецендесе, који им могу и саму автономију цркве евангеличке упропастити. Бадава честити Мудрињ указује на грдне мане прве истраге и млоге формалне недостатке, који би захтевали нову истрагу, и бадава он и његови ову захтева — већина, у којој је мађаронски дух преобладао, захуктао се да поруши све што му на путу стоји, да у маху не достигне своју мету.

И то све у најсвечанијем тренутку стогодишњег славља удружења евангеличке цркве целе угарске. Словаке је већ пре сто година, онда кад су у духовну заједницу ступили с Мађарима шинула гуја; данас после сто година те удружености — ујела их је за срце. Но Крв која је из ове ране потекла, ваљда ће их раздружити и придружити онамо, где им је по сродству потребе и интереса место.

Гола је обмана, веровати, да су Мађари пријатељи народностима и да то могу бити докле год траје данашњи државни сустав. Тиса је већ рекао, шта се има очекивати од левице, ако би се ова дочепала државне силе. Болест за народносном и народном величином мађарском код њих је преотела мах, и насртљивости и-те, подлећи те сваки онај, који се не буде мушки хтео и умео бранити.

Према очитој опасности, која прети будућности и опстанку свију немађарски народа у Угарској, која прети слободи ове земље од те обести мађароманске, ваља немађарски народи и сви слободоумни елементи ове земље да истраже и нађу начин и средства, којима ће бранити себе и слободу. Интереси које у првој линији заклонити и сачувати ваља данас су једни и исти код свију, а то је основ и услов, да се солидарност међу њима оствари. Отпор једнак, силан и систематски свуда и у сваком правцу, то нека је девиза, јер — што је данас једном, биће сутра другом.

—а—.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Све аустро-угарске новине имају описе о пуцању из топова код Винернајштата, што је било 14. о. м. којом се приликом хтело дознати, који су бољи топови, пруски или аустријски, и све не могу да се начуде чуду каква је грдна разлика између једних и других, те изјављују отворено: аустро-угарска војска нема више артиљерије, (топништва) а стране новине нарочито „франкфуртске“ од 20. авг. о. г. иду још даље те веле: „Аустро-Угарска одједаред није више велика сила европска.“ Аустро-Угарска има топове од туча, а Пруска од челика ливена, који се од остраг пуне; последње је фабриковао неки Круп, те се по њему и зову. Приликом горњом дакле, кад се покушавало дознати, чији су бољи, узет је један топ аустријски, који тане од осам фуната бацн и један крупов од 8·7 сантиметра. То су топови једнаки и по величини и на једнакој дистанцији и за исто време згодио је аустро угарски 70 пута а пруски 1700, по приватним извештајима новинским. „Но баш тако десператна разлика није пише „Реформа“ Лоњајева али је ипак десператна. По званичним извештајима наши су топови 618 пута згодили а пруски 3393 пута. По томе су пруски од наших само у пет пута бољи. На 5000 корачаја згодили су пруски 419 а наши 68 пута, а на 3000 корачаја наши 387 пута а пруски 1497. Кад тако ствари стоје, то би заиста тежак посао био аустријској артиљерији да се увати у коштац с пруском. Сада дакле треба нови топови а то ће коштати 30 до 50 милиона ф.“ —

— Поводом укинућа словачке гимназије и препарандије у Ревучу, све су Славенима пријатељске а и друге непристрасне новине писале чланке осуђујући поступак мађарске владе, и ми смо већ из више њих доносили, шта о томе пишу. Сада вадимо и из уводна чланка чешка листа на немачком језику „Остена“ из свеске 42. што је главније нарочито с тога што он доноси и предлог шта да се сада ради. Казујући, како су томе, што су Славени с ове и оне стране Литаве нападнути и гажени и сами криви, што су несложни; јер да су сложни били, па једни с ове а други с оне стране да су шиљали своје људе на сабор, не би ми сада „просили од Немаца и Мацара равноправности него би ми њима делили“, завршује: „И баш за то, као прави Славени нетреба да напустимо угарске Словаке да у неједнакој борби за обрану своју од много силнији Мацара душу испусте, него на то навалити, да се слепило Мађара, који хоће Мацарску и Аустрију да суноврате бистром памећу растера, те да се не само сви славенски него и сви народи у Аустроугарској као један човек дигну да законитим путем помогну народу Словачком. Читава бујица од петиција, које ће послати 20 милиона Словена, 8 мил. Немаца и 4 мил. Романа с Талијани и други народности нека оде на сабор, на делегације и на висинепрестола над народима и партајама узвишена и нека се у њима иште да се Словенима даде, што је њихово било и остаје. Сви би ђаволи морали бита против нас, кад неби 20 милиона Словена помоћу других 12 против 5 милиона Мађара са законом у руци извојевали правицу.“

СРПСКИ НАРОДНИ ШКОЛСКИ САВЕТ.

(Наставак.)

Гл. школ. референат подноси 500 штампаних примерака „извештаја о школама у Карлсрухе“ од Бранка Рајића. Разаслаће се епарх. школским одборима.

На предлог гл. шк. референта поново упућују се епарх. шк. одбори, да што пре поднесу школске изказе у смислу изданог упутства у шк. наредби бр. 80, да би се по наредби школске уредбе (§. 142 писме ј.) поднети могао сабору годишњи извештај о стању свију школа и завода, што су под управом и надзором шк. савета. Гл. шк. референат имаће у смислу горњега (§. писме к.) да састави просветни прорачун, у споразуму са управом нар. фондова који ће се поднети сабору на одобрење.

На предлог гл. шк. референта позваће се црк. општине у Ср. Карловцима, Бечкереку и Земуну да јаве шта је досада учињено у погледу подизања стручних школа, што се имају завести по саборској уредби и то у Карловцима виноделска, у Бечкереку занатлијска а у Земуну трговачка школа.

На поднесак Д. Јосића привр. управитеља пакрачке учитељске школе проглашују се досадања два професора за сталне а за треће професорско место расписује се стечај на 4 недеље.

Професор учитељ. школе сомб. Мита Петровић проглашује се са сталног професора.

Прочитан је извештај управе учит. школе у Пакрацу. Професорима Д. Јосићу и П. Деспотовићу који су за две године трећег професора замењивали, одређује се цела плата тог професора у име награде. Предлог управе у погледу умножења школ. фонда њиховог у износу од 22.450 ф. упућује се епархијској скупштини на расправу.

Наредба уг. министарства у погледу забране употребљивања у школама више романски књига узима се на знање.

Прочитан је допис Ст. Брановачког председника срп. црк. општине новосадске у ствари више девојачке школе, што се има у Новом Саду подићи. Наређује се стечај за два професора, једну учитељку и потребан број помоћника расписати.

Прочитан је извештај гл. шк. референта о стању учит. школе сомб. у год. 1872/3. Овом приликом дана је управитељу власт, да строжију дисциплину особито црквени запт заведе; даље је решено, да се сомб. црквена општина умоли, да начини једну собицу за хемичку лабораторију и да одма набави за вежбаоницу учила: из остатка од 261 ф. одређује се управи 150 ф. на подмирење дугова под теретом давања рачуна; препис поднесених рачуна издаје се управи нар. фондова; најпосле изриче школ. савет свима професорима своје признање за њихов труд и ревностан рад.

Затим се одпочне дискусија о граничарским школама; после подужег саветовања одгађа се продужење на после подне.

У седници после подне држаној изабере се пре свега тајним гласањем и већином гласова за подпредседника школ. савету др. Н. Максимовић и затим се продужи разправа о крајишким школама.

Др. Светислав Касапиновић предлаже, да се уг. министарство богочасти и јавне наставе умоли са представком, да се позната наредба министра Трефора у погледу крајишких школа неизвршује а XXXVIII. зак. чл. од 1898 и на границу протегне.

Др. Ника Максимовић предлаже, да се у погледу школа у хрватској крајини ступи у преговоре са генералном командом и у тој цељи донесени закључак школског савета од. 23 новембра 1872 бр. 99 изврши а уг. министарство се представком умоли, да систира извађање Трефорове наредбе и усвоји тај начин поступања, који је од школскога савета установљен у споразуму са генералном командом у Загребу.

После подужег саветовања прима се предлог Др. Максимовића једногласно, пошто га најпосле и Др. Касапиновића усвоји.

Ради састављања представке одређује се Др. Касапиновић и Др. Максимовић.

Засад нам је немогуће целу ову важну ствар опширно саопштати, јер немамо дотичне писе при руци, међутим „Застава“ ће у једном од идућих бројева саопштити представку са прилозима, што ће довољно бити за подпуну информацију.

Наређује се расписати стечај на шест стипендиских места у учитељ. школи сомб. Молбе имају се управо дирекцији учитељ. школе поднети.

Предлог управе учитељ. школе сомб. у погледу олакшица при примању приправника прима се за ову годину и објавиће се у новинама.

Јулка Карајанковић прима се у I. разред учит. школе у Сомбору

Гл. шк. референат подноси нацрт статута у погледу оснивања фонда за мировину изнемоглим учитељима. Саопштиће се епарх. шк. одборима, да саслушају учитељске зборове и њихово мнење амо поднесу.

Хрватска земаљ. влада јавља, да ће ићи на руку свима властима школским у свом подручју.

Узима се на новољно знање и саопштава се епарх. школ. одборима ради знања и управе.

Образци за краснопис од М. Средојевића примају се за школску употребу.

Рукопис „немачког буквара“ од М. Средојевића издаје се управи учитељ. школе сомб. ради прегледања.

Епарх. шк. одбор пакрачки предлаже, да се установе још 15 приправничких стипендија. Одобрава се и поднеће се сабору на решење.

Гл. школ. референат подноси план, како ће се саставити и устројити „црквено-просветни шематизам.“ Пошто се овај план подробно претресао и усвоно наређује се, да се упуте епарх. одбори ради купљења нужних података.

У седници од 15. ауг. као и у следећим седницама није учествовао више патријарх због синодалних послова; заступао га је у вођењу председништва подпредседник др. Максимовић. Знајући да ће наш свет интересовати све оно што је кадро да га оближе упозна са одличним својствима новоизбраног патријарха, напомињемо овде, да је патријарх при обављању послова дао се пре свега известити о расправном предмету до најмање ситнице и при том показао је брзо схваћане и необичну рутину у административним пословима тако, да је решавање ствари текло брзо и коректно. Приметили смо, да је патријарху стање крајишких школа врло добро познато, многе занимљиве и важне податке из прошлости ових школа чусмо том приликом први пут а изјава његова, да ће и приватно посредовати и сав уплив свој употребити, да и граничарским школама очува стародавни карактер вероисповедних школа, обрадоваће за цело цео наш народ, који се сада бори за опстанак отих школа. Кад је сазнао какве предмете и колико послова има да обавља школски савет, приметио је, да би ваљало седнице савета чешће држати, ако се хоће да дође до уредног пословања.

У седници трећег дана предузимани су ови предмети.

Проф. учитељ. школе сомб. Јован Поповић поставља се за привр. професора а службовање рачуна му се од субституције.

Поделење приправничких стипендија за прошлу годину узима се на знање.

Извештај управе учитељ. школе сомб. о примању ученика за 1873—4 узима се на знање с том примедбом, да се од сада само сведочбе примљених приправника шк. савету поднети имају.

Извештај управе учитељ. школе пакрачке о стању школе узима се на знање. Ове године било је свега 19 приправника.

Управа учитељ. школе сомб. подноси у смислу примедба гл. шк. референта допуњен предлог о устројству учитељ. школе сомборске, прочитан и потврђен.

Извештај управе учитељ. школе сомб. о заједничком обучавању приправника и приправница и о предавању мађарског језика узима се на знање.

Епарх. школ. одбор вршачки подноси имена оних учитеља, који су се обвезали држати јавна предавања, заводити читаонице и друштва за чување воћака и тица иту. Наређује се изискати од осталих епарх. одбора имена обвезаних учитеља и учитељица.

Проф. Ст. Лазић повлачи натраг своју оставку на чланству школ. савета. Ову оставку дао је проф. Лазић услед налога патроната Карлов. гимназије, који је закључио, да гимназијални професори немогу одправљати никакво почасно звање.

Извештаји управе учитељ. школе у Пакрацу о мировини учитеља, данима за испит о одпусту Маргетића и о другим мање важним предметима узимају се на знање.

Д. Јосић пр. управитељ учитељ. школе пакрачке подноси предлоге о умножењу приправничких стипендија и заведењу интерната. Решава се да опширан предлог поднесе.

Извештај гл. шк. референта о предавању мађарског језика на учитељ. школи сомб. узима се на знање.

Архидијец. школ. одбор јавља, да је иришка општина поклонила 120 ф. на стручне школе. Узима се на знање и општини изјављује се признање.

Извештај гл. шк. референта о школама у архидијецези и у панчевачкој пуковнији узима се на знање.

Епар. школ. одбор вршачки јавља, да су се општине изјавиле, да немогу прилагати на стручне школе. На знање.

Осим ових предмета узета су на знање многа међувремена учињена расположења као и такови предмети, што су изнесени пред савет као закашњени.

У седници од 16. ауг. претресани су ови предмети:

Епарх. бачки одбор школски шиље писе у погледу репоновања Стев. Поповић Зарића. Међувремено учињена репозиција узима се на знање.

Епарх. шк. одбор бачки подноси писе у погледу касације Докића учитеља мохолског. Одборска пресуда одобрава се и писи враћају се натраг одбору.

(Свршиће се.)

СКУПШТИНА ЖУПАНИЈЕ СРЕМСКЕ.

Сазвана је била та скупштина на дан 16. (28.) августа т. г. у 10. сати пре подне у жупаниску дворану у Новом Вуковару. Од општински заступника, било је на скупштини на броју 30 чланова галерија била је слабо напуњена. Изузимајући чиновнике румског срез а, прочи су жупаниски чиновници сви присутни били. Од велико-порезника није на скупштину њи неколико дошло. Председник скупштине поджупан Јовановић отворио је скупштину тим речма „да му је врло мило, што види скупштинаре у тако великом броју сакупљене, и тако дакле да отвори скупштину, на којој ће ду се по изданом и скупштинаром већ саобштеном дневном реду предмети у претрес узимати“. За овим је по дневном реду одма преду зето:

1. Републицирање записника сједница управљајућег одбора држаних од месеца марта до месеца августа 1874, које је без икакове примједбе просто само на знање узето.

2. Прочитано је извјешће поджупана Бранка Јовановића о дјеловању жупаниског маниострата за време од марта до месеца августа т. г.

У овоме извјешћу описане су биле све наредбе, које су у погледу санитарном због владајући у том добу богиња издане, а наиме како су на богињама болујући од дотични лечника жупаниски брижљиво похађани и како је онима кои су сиромашни били, медицина од стране жупаније безплатно давана. На даље, да су сви приватни пастухи преко дотичног жупаниског живинара прегледани, и да су сви, који су за приплод као неваљани пронађени, уврнути. Да је жупанија закључила добивеним новцем од високе владе друм од каменице до Ирига и до границе хатара Петроварадинског оправити и гди на овим просторима калдрме нема, такове каменом патосати, те да је у ту сврху тај простор већ под закуп издан.

По прочитаном овом извјешћу приметио је заступник општине кукојевачке парох Оцић, да је г. поджупан своје извјешће врло лепо цифрасто написао но да је ово, да се баш неизрази као што би требало, неистинито, пошто је њему врло добро познато, да дотични лечник Коларовић у његовој општини није више за време владајуће пошасти но једанпут био, и да болесницима не само није медицина безплатна давана, но да су ови такову баш претерано скупо плаћали, а неспособни пастухи да су по општинама свугди неуврнути остали, и да по пашњаку у ергелема заједно са оним који су као ваљани пронађени тумарају.

На ову примједбу извињавао се г. поджупан да је он то извјешће склопио само по добивеним од судаца датами, а да се ово нетемељи на његовом властитом искуству, и да је говорнику просто било, ако какова наредба жупаниска није сасвим доста тачно у којој општини извршена била, пријаву проти дотичном немарљивцу код жупаније учинити, те тако да се овде у скупштини сличне примјетбе у обзир никако узети немогу, но да треба да се то извјешће од стране скупштине на новољно знање узме.

На примједбу још неки говорника да је немогуће баш све наредбе у свакој општини ad amussim извести, но да им је познато, да су такове у опште по прочитаном извјешћу извршене, — узме се извјешће од стране скупштине на новољно знање.

3. Ће по прочитању узет је жупаниски прорачун за годину 1875. на знање.

4. У дисциплинарни одбор предложени су били за чланове од стране поджупина: Миша Рогулић одвјет. парох Оцић и парох Миковић и четврти од стране заступника општински, Радошевић цинелар из Вуковара; од стране великог бележника прва троица а на место Радошевића Стеван Симоновић из Каменице, и тако на примјетбу управитеља среза иришког Замфира да у овај одбор треба за чланове бирати не само људе савјесне но и закону веште, буду изабрани за чланове дисциплинарног одбора већином гласова: Миша Рогулић, Стеван Симоновић, кукојевачки парох Оцић, и парох трпињски Миковић.

5. Именован је одбор за исправак именика жупаниски скупштинара.

6. Избран је одбор за руковођење избора највећи порезовника у жупан. скупштини.

Која су пак лица у ова два одбора дошла није ми познато.

7. Између остали на администрацију относећи се предмета, ком су управљајућем одбору на рјешење уступљени, узет је у претрес уток општине кукојевачке проти обављену избору општинском код жупаније уложени, у ком се општина жали, што јој по свршеном избору одборника због тога, што се ови у избор општинског судца упустити нису хтели, такови провизорно постављен. За овим прочитано је жупанији у след тога утока од стране срезког судца Шладеновића поднешено извјешће, у ком се наводи, да се општина кукојевачка при избору изјавила, да избору општинског судца неће дотле да приступи, док овоме најпре плаћу неопредјели, но он то као протузаконо није мого допустити, пак пошто општина и преко тога избору приступити није хтела, да је приморан био судца привремено поставити.

У след тога развила се принципијелна дебата, дал' општине у смислу закона имају права при поновљеним изборима своји административни органа својим чиновницима и служитељима плате опредјељивати или не? те том приликом би закључено: да се одбору општинском право признаје: да, изузимајући бележника, кои је сталан, и коме плата већ опредјелена недотакнута остати има, свима другим чиновницима и служитељима сваке треће године плате установљавати може. Гледе пак општине кукојевачке рјешено је; да је срезки судац у смислу закона коректно поступао, што је општини, које се одбор у избор упустити није хтео, за судца општинског заменика поставио, из разлога тога: што се одбор без судца општинског или заменика му ни конституисати није могао, а као неконституисан немогући ни у каковом погледу закључке правоваљане доносити, није могао ни плату чиновницима пре избора општинског судца опредјелити.

На последку по дневном реду стављени су предлози поједини скупштинара скупштини на рјешење.

Предлог Мише Рогулића одвјет. у Вуковару: да се земаљској влади представка од стране жупаније поднесе, „да се кр. судбени Стол и на даље у Вуковару остави, а да под овај и вировитичка жупанија подпадне, из разлога, што жупанија Сремске двапут толико пореза плаћа и с тим двогубо према жупанији вировитичкој терет сноси“ би, изузимајући глас пароха Оцића, једногласно усвојен, и за састав представке у одбор избран: Миша Рогулић, Најпар жуп. благајник, пароси Турмајер и Миковић.

Овом приликом навео је Оцић да не ће за поднесак представке зато да гласа, што му је као саборском посланику врло добро унапред познато, да та представка не ће никаковог новољног резултата донети; из разлога тога, што је централни одбор тако надмоћније над сабором добијо, да тера све саборске посланике бичем у своје коло, пак пошто он за известно зна, да ће одбор тај за законску основу заузет бити, то да се не ће ни на какову представку жупаније ни освртати.

С тим је бијо изцрпљен дневни ред и скупština на у 2. сата по подне истог дана распуштена, с примједбом, да ће се сутра записник скупштински верификовати.

ХРВАТСКИ САБОР.

(Седница од 18. јула).

Пошто се обавиле неке ситније ствари и једна интерпелација, прешло се на дневни ред на ком стоји владина *законска основа* о „устројству пучких школа и препарандија“.

Одборов известитељ др. *Посиловић* чита речену зак. основу са преинаком и допунци, како је претресивана у наставном пододбору те у законодавном одбору примљена. Пошто је упитна законска основа прочитана те сам известитељ др. *Посиловић* имао први реч, замоли одмор од пет минута будући је читањем изнемогао. После одмора узе заговарати основу. Основи да је једини циљ промакнуће напредка у нашему школству. Највећи храм знаности и уметности да је ту, а приговори да би се прво имало било народно школство унапредити, нису основани, јер како нам повест доказује, нису се упоредно развијали свеучилиште и народно школство. Што се почетка саме законске основе тиче, то да се је на њој почело радити за владе Бедековићеве, а сврха њезина да је означена у 1. §. т. ј. религиозно и ћудоредно одгајање им душе и тјелесне силе те подучавање у

ЛИСТАК.

Телесно напредовање човеково функција је (т. ј. зависи од) његове душевне културе.

Још одавна је испитивање свију услова, што су нужни за наше телесно напредовање, омиљен предмет човекове душевне делателности. Испитивачи природе, а наиме физиолози и хигијенисте, много су нам то поље расветлили; па и статистичари су покушали — сваки по свом начину — образложити нам услове нашег телесног добростања. Статистика нас учи познати, који су услови нужни за нашу екзистенцију, како се исти појављују у животу народа; она нас учи, у колико и како наши социјални одношаји унапређују или сметају нашем добростању. Наши социјални одношаји ни су ни из бливу приступачни егзактном (у ужем смислу тако званом) испитивању природе, као што су чисто физични, или ће барем још друго требати, да буду приступачни. У овом случају као да у неку руку статистика допуњује природно испитивање, или је као што вели Енгел, у служби природног испитивања.

Како душевна култура човекова утиче на његово добростање, о том имадемо неке изреке од Канта. Он просто вако оцењује: Занимљива лектира подпомаже варење исто тако као и добар трк у пољу. Али би се кенигсбершком мудрацу могао из приватне лекарске праксе навести пример, да појединог веселог јахачу веома јахање годи и који читањем какве занимљиве књиге по кантовом густу свашта на се навуче, па и индигестију (несваривање). Због велике индивидуалне различности у људи посматрање појединца овде је веома непоуздано. Напротив посматрање множине овде је у толико поучљивије, у колико су веће масе, што посматрамо. Статистичари оцењују душевну културу једнога народа приближно, посматрајући масу и рачунајући у велико исто тако одређују и његово телесно напредовање (просперитет). Сравњивањем обојих величина мораће се добити какав поучан закључак. И збиља то су многи статистичари и покушали; но чини ми се, да они нису ствар доста прецизно схватили те говоре увек само у опште о упливу цивилизације.

Тако је на пр. Моро д' Жон присподобио величину умирања у више јевропски земаља из прошлог века оној из садањег века и показује, да је умирање мање, а пошто он држи као аксијом, да се је цивилизација унапредила, то би била ствар доказана. Али на жалост немачки статистичари тврде, да нам Француз износи већином лажне бројеве. У том је погледу Вапеус зацело тачнија сравњивања обелоданио. Тим је он дошао до резултата, да се може доказати, да је у Шведској и Француској мање умирања, а у Пруској пак више. Још се наводи и непоузданост података из прошлог века. Па и проф. Брахели на бечкој политехници говори у опште о корисном утицају цивилизације, а не покушава изнети бројеве, да они сами говоре, као што је обичај у статистичара.

Ако се упитамо, зашто се рачун неслаже са ставком у опште изреченом, онда морамо рећи: или је ставка лажна или је рачун лажан, или је можда обоје лажно. У неколико биће ово последње. Погрешна је ставка, да је цивилизација сложена из такових елемената, који у свему корисно утичу на наше телесно напредовање. Њезини штетни утицаји, који су од чести битно с њом свезани, или од чести за њом долазе, јесу ови: гушће становништво, (условљено индустријом), увећавање нужних или уображених потреба (и отуд теже набављање истих), апсолутно опадање моћи отпорнице против спољашњих утицаја разњежењем, штетна измена у опхођењу полова и други незгодни пришивци цивилизације јесу за цело од штетног уплива а даје се замислити, да у извесним временима, у извесним земљама или извесним народним класама час добри час хрђави утицаји бивају претежнији.

Напротив задаћа је много простија, ако испитујемо поједине, мање сложене конституанте цивилизације у погледу на њин утицај, а најбатнији конституенат цивилизације јесте баш душевна култура, што Вас у овом покушају позивам да посматрате.

Али најпре имам неке рачунске погрешке на савести, које сам мало час тек овлаш пребацио нашим статистичарима. Ја ћу се потрудити, да их и докажем; али ћу се уједно и потрудити њих избећи, можда само да се још у веће увалим. Прва је рачунска погрешка та, што они рачунају са мало или скоро сасвим непоузданим бројевима из прошлих времена. Статистика изриче своју истину само у великим и тачним бројевима. Зато има право Хаусхофер, кад вели, да ће се угледни бројни редови из разних векова тек у будућем веку моћи набавити. Ту погрешку ћу тим избећи, што нећу сравњивати разна времена него ћу место тога сравнити истодобна стања разних народа.

Друга је рачунска погрешка та, што статистика не употребљује праву меру, којом ће да обележи напредовање једног народа. Ако ја рекнем цифра умирања је мања или већа, са тим управо несам ништа казао. У Француској н. пр. јесте душе умирања мање, али је мање и рађања, а кад се мање деце роди, мора зато релативно мање индивидуа и умрети, јер петина, четвртина, шта више скоро до једне трећине деце умре још у првој години живота. Један народ може бити у изумирању па ипак да буде његова релативна цифра умирања из године у годину или од десет до десет година мања што ће рећи, привидно кориснија. Многи статистичари увиђају неправилност у том начину рачунања те због тога не изражују напредовање једног народа само цифром умирања, већ диференцијом, (разликом) између броја живих, на који годишње један случај смрти долази, и броја на који годишње пада један порођај. Ово је приближно истини, али и диференција тих обојих бројева неје тачна и за сравњивање згодна мера за напредовање; јер узмимо да на пр. у којој земљи долази на 35 живих један мртвац и 25 један порођај, то би по наведеном начину рачунања за напредовање био бројни израз = 10; ако би у којој другој земљи био на 42 жива један мртвац и на 32 један порођај, то је напредовање опет = 10. Број 10 је израз за аритметичку пропорцију наведених бројева, а он би био сасвим без мане, кад би сви ти бројеви били исте вредности. Али то неје, јер кад од 35 живих годишње један умре, средње трајање живота појединих умирућих — или јасније: сума година живота свију умирућих је — мања, него када тек од 42 годишње један умре. Не можда за то што би људи били у опште старији, већ зато што у једном случају умре више деце него у другом: једанпут је 35 порођаја на 25 умирања; узмимо и за други случај исти одношај, то долазе 42 — 7 = 35 порођаја на 32 — 7 = 25 умирања: или прекобројним 7 порођаја имају насупрот 7 умирања т. ј. од прилике, роди се 7 деце више, али не да живе, већ да умру! Догађање више рађања и више умирања узевши као симптом, неозначи исто што и мање умирања, па ма диференција оба броја иста била. Ако треба изразити напредовање са цифром, онда мора тај број стајати у правом одношају са плодношћу и у обратној пропорцији са умирањем; пошто пак ти бројеви, што обе чињенице представљају несу исте вредности, онда међу њима не може бити математична пропорција, већ једино геометрична.

Напредовање (просперитет) дакле за горње

потребитом им за грађански живот. А будућ је народна школа увјетном подлогом прелаза у виша училишта, то да мора задовољити захтевом у том погледу на њу стављеним.

Народна школа као одгојитељни завод имаде се проматрати и у погледу прама другим одгојитељним заводом, а такав је први круг обитељски. У обитељи некако полаже се темељ обуки, обитељ скрби за религиозно и морално одгојивање. Други такав завод је црква, односно вера. Црква имаде подучавањем у вери скрбити, да човек постане крепостан и да упозна си сврху живота. У тој задаћи својој, која је сродна с оном обитељи, несмо црква бит од никуда стезана. На другом пољу, на пољу наобразбе, нема црква посла, а да би и имала, то ту њезин труд неби успевао, као што нам повест доказује, где црква кроз столећа није могла развити свеобће подуке. То врши школа, која је по том темељ изображењу, које развијају учитељи.

У другом реду крај пучких школа ради ова основа о грађански школа, које већ нису само приправне за даљну наобразбу, него су већ струковне, јер у њих се подучава у пољодјелству, обрту и трговини. Да су нам пак грађанске школе потребне, доказом је то, што наша домовина, дошавши развитком у конкуренцију с осталим земљама Европе, мора се и одржати у тој конкуренцији, и то може једино развијањем трговине и обрта, а то се постизава грађанским школама.

Препарандије спадају овамо у толико, у колико се у њих изобразују они, који ће промицати пучко школство, с тога препарандије морају имати сва она средства, којим се може задовољити захтевом пучкога школства. Важно је једно питање да ли се препаранди имаду изображавати у интернати или екстернати. Законодавни одбор није решавао тога питања, али препустио је влади, да уведе интернате, ако се за сходно и боље пронађе. —

Садањи сустав школски разликује се од досадањег тако званог система „scholarum elementarum“ по којем је била школа конфесионална. По њему имала је духовна област школство у рукама, акопрем и световна област није била без уплива. Што по том систему небијаше повољно стање школа, могуће да је био крив тај дуализам, т. ј. што су две области се мешале у школство, а учитељи, којим су одвисности биле руке доста свезане, нису имали ни праве воље к раду.

Начела у овој основи разликују се доста од оних досадање основе. Управа школа по садањој основи у рукух је пол. области, који она врши преко жуп. школских надзорника и школских одбора, а ти жуп. школска надзорници управо су душа ове основе, јер о ваљаности њиховој зависити ће и ваљаност ове основе.

По овој основи трошити ће влада на школе до 15.000 фор. више, него доселе, па настаје питање, да ли то влада може. На то се питање једноставно одговорити може, да штедити за добру сврху значи управо шкодити, а школе су доиста племенита сврха.

Што се тиче питања, да ли школе имаду бити верске или безверске, ударила је основа, немогући по околностима наше домовине искључиво ни једно ни друго узети, средином.

Тиме по основи овој неможе се рећи, да је школа верска или безверска, али је религиозна.

Да ли је основа прикладна гледе тога, што имаде једино држава уплив на школу? Држава се мора бринути не само за вршење закона, него и за унапређење материјалнога и моралнога добра народа, с тога мора све чинити, што треба обуку, дакле и над школама си власт придржати.

Што се тиче учитељства, то оно по основи овој постаје неодвисним, а што се плаћа тиче, то обзиром на друге земље нити је зло, а нити одвећ плаћено, а особито ако се узме на ум још стање наше земље.

Могло би се рећи, да је и досадање надзорништво школско било ваљано. Патриотизам нашега свећенства познат је; свећенство наше радило је много и за школу и за цркву. Али досадањи надзорници жупници бијаху окупирани својими свећеничким пословима, те су се могли само за доколице бавити школством. А и није свећенству по основи овој школа сасвим одузета, њему остаје и надаље надзор школе гледе вере, дапаче обвезан је учитељ суплирати свећеника у вери у школи. Установе дакле нису безверске, а књиге вероучне, вршење и учење набожне људи остављено је цркви. Тако ће црква моћи с једне стране успешније вршити своју задаћу, а с друге стране учитељство, које небуде се могло изпричавати више, да није слободно.

Затим узе реч владин заступник *Јанко Јурковић*. Вели, да је предговорник његов већ тако зак. основу разложио, да скоро он неби имао већ што рећи, но ипак моли да му буде дозвољено о некојих начелах проговорити. Најважније питање, које се као црвена нит протеже кроз целу основу, јест питање о одношају цркве према школи. Питање то решила је влада у овој основи по начелу држав. права и то новијега, не у смислу моде као струје времена, него по ступности хисторичкога развоја, по необоривој логици, да све иде досљедним и на све се обазирујућим редом, а не да прескаче н. пр. целе векове. Овом основом, да је пучка школа производ државе, њезино дете, она пружа човеку потребито за његово оплемењење живота, буди и учвршћује у њему племените крепости. Да то школа узмогне, мора дјеловати у њој и црква и држава.

Основа ова није искључила цркве од тога дјеловања, него хтела је само означити, што припада цркви, а што држави. Ако је диоба та погођена, и основа је добрим путем ударила. Имаде додуше људи, који мисле, да је најбоље онако, како је што било и који се плаше сваке новотарије. Приговара се, да је по основи школа безверска, ну тко је проучио основу, осведочит ће се, да је у основи гледе тога средина, јер искључиво вјерска није могла бити школа с тога, што у домовини нашој живу становници разних вероисповедања, и што се свако вероизповедање мора у школу пустити, те што само име верска школа нечини у истину школу верском.

Па кад би по основи биле школе вјерске, то би се морало где више школских сграда дизати, а то је с господарскога гледишта опет неумјестно и непотребно, када се мешовитим школама иста сврха постигне. А мешовите школе имаду још и ту вредност, што се деца између собним дружењем упознавају.

Што се пак тиче уплива свећенства на школе то су га они и по овој основи задржали, јер бити ће обично изабрани за председнике одбора школских. Црква пак, ако буде вршила своје, а без двојбе је, да ће, јер и њој је много стало до морала, људи бо неморални и њој су погибељни. Од школе очекује домовина верних си, ваљаних и поштених синова, па ако буду црква и држава у сугласју радили, то ће бити школама отац и мајка. (Живио).

Заступник *Вучетић* говори проти основи. Признаје, да је неповољно садање стање обуке и наставе, нови одношаји међу црквом и државом, присилили су владу, да изради зак. основу о пучких школах и препарандијах у Хрватској и Славонији. Тежње за реформама да су оправдане, али код реформирања да треба пазити на то, где је био узрок, да по садањој установи није школство напредовало. Код нас да није црквена област крива неповољноме стању школства, него управо држава, која није хтела помагати цркве и с њом сугласно деловати.

Док је било вере у народа, био је доста углед свећеника, да понука народ на рад; вере је сада нестало, досљедно нестало је и угледа свећенику. По његову мнењу цела реформа би се састојала у том, да се уведе споразумно суделовање, које би чудеса творило. Држава нека помаже цркву, па да ће школство напредовати, а не треба тражити лека у туђинству, као н. пр. за упитну основу, која је народу превод основе за школе у граници, а ова је опет дете цислајтанско. Оному што каже владин заступник *Јурковић*, да је циљ основе ове набожно и религиозно одгојивање младежи, неможе он веровати, јер и Цислајтанија је то исто обећавала, па како врши своје обећање? Искоренити вјеру значи упропастити државу, а то јасно изповода Пеуталис, који каже, да Францеска, ако се хоће подићи, мора у помоћ звати веру. Вера је нуждна за свакога човека, за свако друштво. Наша домовина особито да се може поносити својим свећенством, његовим родољубљем, којем и садања влада и заступство има захвалити, да је онде где јест; његовој пожртвованости, којој имаде захвалити постанак свој академија, конвикт, добро Кутјево, академија знаности и уметности па и исто свеучилиште. (У куту на галерији повлађују. Председник звони). Неповјерење прама свећенству вређа њихов понос, шкоди, па он неће нити неможе гласовити за упутну основу а нада се, да неће ни други заступници. (Чује се гласови охо!)

Хоће затим да прочита неку резолуцију, у којој би по његовој изјави имало бити оно, што је говорио.

Председник изјави да само онда може то учинити, ако је од 10 заступника подупрт, а пошто то није, неможе му по кућном реду дозволити.

Председник закључи седницу у 1 сат по подне урекав сљедећу за сутра у 10 сати. На дневном је реду наставак генералне дебате, а први имаде реч заступник др. Наполеон Шпун-Стрижић.

случајеве мора се изразити са 35:25 а не 35 — 25 и 42:32 а не 42 — 32. Мера напредовања је у првом случају 1·40, у другом 1·31, т. ј. долази на сваки један случај смрти 1·40 или 1·41 порођаја — на 100 смрти 140 и 131 порођај. Одношај умирања према броју рађања у првом је случају = 25 : 35 = 0·71 у другом 32 : 42 = 0·76, дакле на 100 порођаја по 71 и 76 умирања. На тај начин изведени број умирања увек се тачно односи на једнако догађање рађања, а не као код уобичајеног рачунања на разно.

Са тим би било утврђено, како имамо просперитет разних земаља сравњивати или мерити; још укратко треба нам навести, како ћемо душевну културу разних народа мерити и сравњивати.

Овде морамо сасвим узусу статистичара сљедовати; по овима је један народ култивисанији, у колико је већа тежња за образовањем, која се може бројем приближно одредити; овде долазе бројеви деце што школу посећују — релативно према становништву — људи, који немају никаквог школског образовања, постојећих виших средстава за образовање, респективе виших завода за образовање.

Мало ниже видимо табеларан низ свију народа јевропских — изузевши Туску — где нема никаквих података — уређен по броју деце, што на сваку хиљаду становника основну школу полазе. Код некојих је приложен проценат оних, што незнају читати, — у колико сам дата наћи могао. Затим долазе бројеви одношаја рађања и умирања и напоследку отуд изведена величина просперитета. Цифре су добивене истраживањем за прошла два деценија, а купљене су већином из: „Die Staaten Europas“. Vergleichende Statistik von Dr. H. F. Brachelli.“ Zweite Auflage. Brünn 1867. и: Stein-Hörschelmann's Handbuch der Geographie und Statistik. Siebente Auflage. Bearbeitet von J. E. Wappens. Цифре рађања и умирања су просечне цифре од осам до дванајест година.

ЗЕМЉА.	Број основн. ученика на 1000 станов.	Проценат оних што не знају читати	Пада годишњ. 1 порођај на становника	Пада годишњ. 1 случ. смрти на становника	Модулус просперитета
Саксонска . . .	170	2	24·7	36	1·45
Нем. мале државице	160	?	29	40	1·38
Пруска	160	6	25·6	34 5	1·35
Хановеранска . .	154	?	31	45	1·45
Шотска	152	?	28·1	44·8	1·59
Виртембершка . .	150	?	24·8	30·7	1·24
Норвешка . . .	134	6	30·4	51·8	1·71
Швајцарска . . .	132	?	33	43	1·30
Баварска	130	?	28·3	34·4	1·21
Инглеска и Велс .	133	22	28·9	45	1·56
Данска	128	?	30 2	45·2	1·50
Шведска	?118	7	30·6	46·3	1·51
Нидерландска . .	117	?	28·8	37·4	1·30
Нем. пров. Аустрије	110	30	25	30·1	1·20
Францеска . . .	109	28	37	43·8	1·18
Белгија	108	36	33·6	43·2	1·28
Ненем. пров. Аустр.	85	62	24	28·7	1·19
Шпанија	73	60	28	34·6	1·23
Ирска	50	40?	опа-	дање	0·98
Италија	50	?	25·7	32·6	1·27
Грчка	48	?	21·3	28·4	1·33
Португалија . . .	40	?	31·1	38·1	1·22
Влашка	20	?	27·9	37·4	1·34
Русија	19	?	33·3	41·1	1·23
Пољска	16	80	23·1	28	1·21
Србија	10	?	29 6	38·8	1·31

Ова нас табела учи да горе наведене земље показују у опште већу цифру просперитета; али просперитет нејде сасвим паралелно оном реду, ког смо ми узели за душевну културу према чешћем похађању основне школе. Узрок томе је сасвим очевидан; јер осим душевне културе имају свакако и други моменти битна уплива на телесно напредовање. Кад сравнимо поједине цифре, изгледа као да су особито одношаји климе и расе од особитог утицаја.

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

∞ **У Руми**, августа. На измаку прве десетине овога месеца било је прво јавно вежбање *румскога ватрогасног друштва*, са различним апаратима и реквизитама. На суделовање у тој продукцији позвано је било земунско, панчевачко, новосадско и паланачко пожарно друштво. У среду у вече дођоше новосадски гости са својим управитељем; многобројна публика и наше друштво са својом музиком изађоше им на сусрет. Гости су смештени у спремљене станове. У вече је у почаст гостима даван сјајан банкет, на коме осим ватрогасаца учествоваху и многи други одлични грађани и часници. Наздрављано је главним особама и вредним заслугама пожарних дружина, а нарочито новосадске, која је румској при стварању на услузи била. У јутру се ишло у веома лепи врт грофа Пејачевића У подне су гости такођер гошћени. А у 5 часова била је главна продукција на тргу, на кући Богдановића и Максимовића, које су за објект узете. Публика беше изненађена прецизијом и вештином, које је заслуга вреднога и неуморнога гл. заповедника грофа Фурмбранда. За тим беше дефилирања пред гостима, и тим је прва проба на опште задовољство срећно свршена. У вече је била игранка, на коју се многобројно искупио беше цвет младежи. Весеље је трајало до 4 сахата у јутру.

За нас се Србе обично каже, да немамо чула за општност, за општинске и грађанске врлине. Тај дан је лепо било видети не само велику множину српских грађана у редовима пожарне чете, него и с каквим се одушевљењем румска интелигенција заузима за ту по цело грађанство веома корисну установу. Желети је, да се на напред поменуте општине у оснивању таких веома потребних завода угледају и друге повеће које могу!

Народна просвета.

ОСНОВА ЗАКОНА

о устројству пучки школа и препарандија за пучко учитељство у краљевинама Хрватској Славонији.

(Наставак.)

§. 148. Општински школски одбор избира се на три године, али његови чланови могу бити опет изабрани, премда јим је тај други избор одклонити слободно. Жупник, начелник, учитељ и патрон нису подвржени избору.

§. 149. Изборник је сваки општинар, који је изборник и гледе општинскога заступства; а избор се обавља пригодом и начином оним, којим и избор у општинско заступство.

§. 150. Ко начином неправедним нехтедне примити избора у општинско школско веће, казниће се по општинском поглаварству глобом од 5—40 ф. на корист општинске школске закладе.

§. 151. Ако општина после три године неизбере за две недеље новога обћинскога школскога одбора, дотична ће га жупанијска област именовати између обћинара.

Таково именовање ваља само за једну годину дана, тек се може само онда, поновити, ако се обћина опет за две недеље непослужи правом избора.

§. 152. За надзирање прописане обуке и у обће узгоја младежи путем школе, именује жупанијска област на предлог жупанискога школскога одбора једнога од чланова обћинскога одбора, човека интелигентна и пријатеља школе, местним надзорником школским, који је као таков уједно и председник обћинскога школскога одбора.

§. 153. Обћински школски одбор:

а) предлаже учитеље у смислу §. 113;

б) брине се за свеколико материјално стање својих школа; ако недостатком неможе сам доскочити, тражи лека код обћинскога заступства и у другој молби код жупанскога школскога одбора;

в) управља обћинском школском благајном и закладом школском (§. 34.);

г) настоји, да деца иду марљиво у школу, те предлаже немарне родитеље дотичној области за казан (§. 48.);

д) посредује у размирицама између учитеља и деце, те чини у свим њему придржаним дисциплинарним питањима прву молбу (§. 118.)

е). пази, да учитељи своју дужност прама школским законом точно испуњују, неутичући у осталом у дидактичкопедагогичку задаћу школе, у којем правцу једини је мјестни школски надзорник позван своје опазке приобћавати непосредно жупанискому школскому надзорнику.

§. 154. Обћ. школски одбор састаје се бар свака три мјесеца једанпут, но председник је властан, а на захтевање два члана и дужан сазвати изванредну седницу.

§. 155. Чланови општинскога школског одбора бирају између себе председнику замјеника.

§. 156. За ваљаност закључака општинскога школскога одбора захтева се назочност председника и половице чланова, а одлучује се абсолутном већином гласова.

§. 157. Чланови општинскога школскога одбора обављају своје функције безплатно.

II. *О жупанијској управи.*

§. 158. За жупаниску управу пучких школа именује земаљска влада између такових учитеља пучких школа, који су барем 6 година у школској служби провели или између других познатих школских вештака, потребити број жупанијски школски надзорника, којим ће се прама строгој потреби службе додати и помоћно особље.

§. 159. Територијални обсег појединих жупанијских надзорништва определити ће земаљска влада административним путем.

§. 156. Жупанијски школски надзорник:

а) надзире свеј авне и приватне пучке школе свога подручја, сваку барем један пут на годину, те пази, да се у свачем обдржавају школски закони

б) у дидактичко-педагогишком правцу светује те у дисциплинарни случајеви њему придржани чини прву молбу;

в) извршује гледе сви јавни и приватни пучки школа наредбе земаљске владе, којој подноси сваке године свестрано извешће о стању дотични школа;

д) брине се за свеколико знанствено и морално стање свих пучки школа, те ако недостатком неможе сам доскочити, тражи помоћ код земаљске владе;

г) решава по својој надлежности размирице између учитеља и општински школски одбора и надзире дјеловање и истих одбора;

д) председава учитељским састанком свога подручја (§. 96,).

§. 161. Жупанијски школски надзорници јесу земаљски чиновници, стојећи у IX. дневном разреду.

Половица њих уживати ће плаћу од 1.200 фр. половица плаћу 1000 фор. на годину; за подмирење пако писарничких и путни трошкова добивати ће примјеран годишњи паушал.

§. 162. О времену службовања и мировини жупанијских школских надзорника ваљају §§. 137—140.

§. 163. За подручје свакога жупанијскога надзорничтва постоји под предсједом жупанијскога предстојника или његова намјесника жупанијски школски одбор, састојећи се од чланова, стануући у мјесту, у којем своје службено сједиште има жупанијски школски надзорник.

§. 164. Осим предсједника чланови жупанијскога одбора јесу:

а) жупанијски школски надзорник, као подједно извјеститељ;

б) по један од дотичне црквене области, дотично богоштовнога заступства именовани заступник сваке од они вјероизповјестих, које у подручју жупанијскога надзорништва броје 1.000 душах;

в) два учитеља пучки школа, које избира дотични годишњи учитељски састанак између учитеља налазећи се на сједишту жупанијскога школскога одбора;

г) шест од дотичних жупанијски из њихове средине именовани чланова.

§. 165. У кр. слободних градови има се за обављање послова, коли обћинскому (§. 153.), толи и жупанијскому школскому одбору (§. 170.), принадлежећих поставити градски одбор школски.

Председник тому одбору јест градски начелник а замјеника му бирају чланови из своје средине.

Гледе осталога и за тај одбор ваљају прописи §. 164, с том само разликом, да чланове одбора под д) бира градско заступство, а чланове под в) учитељи градски из средине своје.

§. 166. Жупанијски, дотично градски школски одбори изабиру се на три године; но исти се чланови могу опет изабрати.

§. 167. Тко би начином неоправданим избор у жупанијски или градски одбор од себе одклонио, казнит ће се глобом од 10 до 60 фор. на корист учитељске мировинске закладе.

§. 168. Ако дотична изборна тјела после три године неизаберу за четири недеље односних чланових, именовати ће јих земаљска влада из средине дотичних тела. Таково именовање ваља само за годину дана, те се може само онда поновити, ако се речена изборна тела опет за четири недеље непослуже правом избора.

§. 169. Чланови жупанијскога школскога одбора обављају своје функције безплатно.

§. 170. Жупанијски школски одбор:

а) прегледава и потврђује школске рачуне општинских школски одбора;

б) чини у дисциплинарних питањи другу, дотично прву молбу (§. 118.);

в) брине се за свеколико материјално стање јавних пучки школа, те ако недостатком неможе сам доскочити, тражи помоћ код жупанијских заступства и у задњој молби код земаљске владе;

г) подноси сваке године извјешће жупанијским заступством о материјалном и дисциплинарном стању дотични јавни пучки школа.

§. 171. Жупанијски школски одбор састаје се прама потреби, али ипак најмање два пута у години. Председник је властан, а на захтевање двајух чланова и дужан сазвати изванредну сједницу.

За ваљаност закључака жупанијскога одбора захтева се назочност половице чланових, а одлучује се абсолутном већином гласова.

§. 163. У прешних случајевих властан је председник жупањскога школскога одбора одлучивати и об оних предмети, који би се по §. 170. сборно разправљати имали; само такову своју одлуку има у првој будућој сједници приобћити осталим члановима одбора. (Наставиће се.)

НОВИ САД, 24. августа. Данас приспевши пештански листови доносе вест, да је српски архијерејски синод једногласно изабрао за владике: Теофана (Тошу) Живковића, арх. Бездинског за горњо-карловачког, Ђорђа (Глишу) Војновића, протосинђела за темишварског владику. Еле нас је омануо распрострети глас, да су изабрани Михаловић и Цветић. Како су нас навикли, зло слутити, а горем се надати, то смо задовољни оваком оманом, оваким изненађењем. Нека би нас и *стварно* овако изненађивали. Од старији по чину ово и јесу били кандидати, на које се обазрети могло. Живковић је познат. Познате су му поред способности и заслуга за цркву и народност у Банату, такође и личне слабости, и начелне мане. Али колико ји у калуђерству има, који би се могли на другога каменом бацити. Надати се, да ће Живковић знати, у свом новом положају личне слабости савладати, а искуство, које су и јерархија и народ у ово последње време поцрпели, да ће му показати мост, преко кога се прелази до споразумлења и заједничког рада с народом. Његова увиђавност пружа нам за сад томе гранчицу јамства. Војновић је у свом положају био тако смеран, и скромар да га народ није познати могао, а круг који га је познавао, познавао га је само као способна, вредна, „чисти руку“ придворног служитеља цркве. Каква се политично- и народно-црквена начела ројише под непомичним, мраморним чртама лица, какви се осећаји разбијаше о обалу заптивене ћудљивости, то ће тек сада показати врака јавнога живота. Надајмо се, да као што је он без сумње изненађен избором, тако да ће и он делом оправдати овај избор, и народ преко очекивања *изненадити*.

Колико знамо, ово је први случај, да је мимо више архимандрита од протосинђела постао владика. По 21. §. декларатorије истина могу се не само они, који се налазе на двору архијепископа и епископа, него и други „способни, потребним преимућствима одарени *клирици*, и монастирци“ за епископе изабрани бити, али досад не само да се „*клирицима*“ није давао приступ, него су и међу „придворницима и монастирцима“ архимандрити имали првенство, и управо привилегију. Сад је и та кора пробијена.

По нашем мишлењу Живковићу би приличније место било у темишварској а Војновићу у горњо-карловачкој дијецези. Знамо узрок премештају — али тај кад није пречио чин, не пречи ни место. Војновић је познатији са горњо-карловачком дијецезом, а и прикладнији и за дијецезу, и место, и природу и карактер народа у Горњој Крајини.

Но то се још даје обостраним и свестраним споразумлењем изменити, а међутим установе ће накнадити и изравнати.

— „Франкфуртским новинам“ пишу из Париза од 19. (31.) о. г. да је тај дан српски кнез Милан са Мак-Махоном изишао у Марну на лов. Како ли се слаже овај лов са пештанским вожењем, и са овим, што сљедује:

Истом листу пишу у бр. 244. под истим датумом из Берлина међу осталим ово: „О преговорима с Русијом о признању шпањолске владе дознаје се накнадно, да је руско одбијање признање овде само дотле бригу задавало, док није сигурно било, да ће Аустрија придружити се. Зато се није даље наваљивало на Русију, како је Аустрија изјавила суглашење с немачком политиком. Државни секретар спољашњи послова бар. Билов, бивши за путом, дао је себи дозвати руског агента Арагова, да му саобшти, да се овде више ненадају, да ће Русију приволети на признање шпанске владе. Наши официозни листови вичу на оне, који поричу, да може бити савез између Француске и Русије; *пак тако што плива у зраку, извесно је*, с тога још не морамо добити видљивог облика. Толико стоји да шпанска афера неће остати без даљи политични посљедица. *Врло је знаменита једна веле официјозна бележка, која говори о великој важности коју овде дају заједничком поступању са Аустријом, и како су овде готови, Аустрији учинити уздарје у источном питању, у коме вели се склоњена је и Енглеска с Аустријом ићи.*“ Из тога се види, да су овде склоњени бар на демонстрације противу Русије, што много значи при „старовечним“ одношајима међу Пруском и Русијом.“

— Данас у 4. сата била је седница црквеног одбора у Н. Саду. Повод је томе дао новосадски прота, који је јавио, да ће сутра, у недељу бачки владика Герман Анђелић доћи у Н. Сад, и позива црквену општину на учешће у „свечаном дочеку“. Одбор је једногласно закључио, да се „неналази побуђен“, од стране општине у дочеку учествовати.

Управо незнамо, одкуд да се таке ствари општини преко проте јављају. Но као што чујемо, прота није само црквену општину позвао, него и овдашњу банку, штедионицу, итд. Шта ове имају посла са таким дочецима, то ће оне знати. Но г. прота је позвао такође и професорско и учитељско тело. Ова тела неподпадају протопрезвитерству, а наиме школе и учитељи подпадају у првом реду црквеној општини и школском одбору; г. прота засекао је дакле у туђ делокруг. Напоследку је прота позвао и свештенство, и општине из новосадског протопрезвитерства на учешће у дочеку. Што се тиче свештенства, неки би и било, али са општинама нема пресвитер у том погледу посла.

Морали би нам се не само јуначни Бокељи, што се Кнежевића курталисаше, него и босанска раја смејати, и попљувати нас, кад би видила: на сусрет излазимо, и „осана“ кличемо ономе, против кога је сав народ праведно викао; који је први устао противу конгреса, и црквено-народни установа; који нам је Мајтењија на врат навукао, и с њим ковао планове противу наших црквено-народни установа, наши општина, завода и људи; и који не само да још није дао знака, и учинио кораке приближњу, него је још дан освећења свога огласио народу здравицом на највећег душманина српског на — Лоњаја.

И томе да српске општине, српски заводи, професори и учитељи иду суноврат на сусрет?

Видићемо.

= **НОВИ САД.** Поуздано смо извештени из Будим-Пешта, да је барон Матењија за време свога комесарства потрошио више од 53 хиљада, а саветник Хубер за првога свог комесарства само 8 стотина форината. Трошак тај подмирен је из новаца намењених на потпору српским црквама и школама.

⁂ Др. Јован Туроман, професор велике гимназије у Новом Саду, позван је од српскога министарства просвете на катедру латинских класика у великој школи београдској. Сумњамо да ће г. Туроман садашњи свој друштвени и материјални положај хтети променити са лошијим.

НОВИЈЕ.

— У седници сабора хрватског од 22. о. м. решено је већином против 4 гласа, (владике краља пароха Лепамера, адвок. Грчића и др. Рогулића, да се школска законска основа узме за подлогу специјалној дебати.

У специјалној дебати примљени су 39 §§. без измене. Рогулићеве допуне, које узимаше обзир на изузетно стање српских конфесионалних народних школа бише огромном већином гласова одбијене.

— Ради избора митрополита романска сазван је романски црквени сабор за 28. октобар о. г.

ШКОЛСКА ВЕСТ.

СНАБДЕВЕН СА НАЈЛЕПШИМ ПРЕПОРУКАМА.

Од Пештанско академије, од школскога већа торонталске жупаније и од правих трговаца вел. Бечкеречких, чији су се синови код мене немачком, мађарском српском језику учили а и сад се уче, усуђујем се да препоручим поштованој публици новосадској моју **трговачку школу у Вел. Бечкереку**, која постоји већ 3 године са дозволом високе владе и прима ученике на науку и на издржавање.

Ко је рад да се самном споразуме и да загледи у моје сведоџбе, нека ме до 6 септ. п. р. потражи овде у гостијони „код царице јелисавете“ бр. 10 а доцније у Бечкереку у мом заводу

Ј. МОГАН
управитељ.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„ГЛАС НАРОДА“

БРОЈ 33.

донео је ове чланке: 1. Муж и жена VII. — 2. Како треба с децом поступати да буду послушна. — 3. Како Китајци поштују земљеделство и свиларство? — 4. Бедујин. — 5 Опијум. — 6. Белешке. — 7. Листак: (Различности. Књижевне белешке. Оглас.)

ОГЛАСИ.

Бр. 157. Н. Ш. С. ех 1874.

СТЕЧАЈ.

Ради попуњења шест упразњених стипендијских места по 80 фор. авр. за приправнике и приправнице у српској учитељској школи у Сомбору, и девет места такође по 80 фор. авр. за приправнике и приправнице у српској учитељској школи у Пакрацу отвара се овим стечај.

Конкуренти имају своје ваљане инструиране и на народно школски савет управљене молбенице управама дотичних учитељских школа за четир недељо од дана првог уврштења овог расписа поднети.

Из седнице нар. школс. савета у Карловцима 13. (25). и сљед. дана авг. 1874 држане. 3—3

ПРОКОПИЈЕ ИВАЧКОВИЋ, патријарх. М. ЋИРИЋ нар. тајник као перовођа.

Бр. 146. Н. Ш. С. 1874.

СТЕЧАЈ.

Ради попуњења трећег професорског места у срб. учитељској школи у Пакрацу за математику, историју с географијом, и по потреби краснопис, цртање и гимнастику отвара се овим стечај.

с овим местом скопчана је у смислу §. 103. уредбе за срб. нар. школе годишња плата од 800 ф. 10% у име стана, пето годишња повишица од 100. и после 30. година службе мировина у износу постигнуте плате.

Професор овај биће дужан, да 16—18. недељних часова предавања држи.

Конкуренти имају се са својим молбеницама, којима ће придати сведочбе о квалификацији прописаној §. 107. или горехваљене уредбе народно-школском савету у Карловцима за четир недеље од дана првог уврштења овог расписа поднети,

Из седнице народно - школског савета у Карлорцима 13. 25. и след. дана Августа 1874. државе. 3—3

ПРОКОПИЈЕ, патријарх. М. ЋИРИЋ нар. тајник као перовођа.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место у Кисачу близу Новог Сада, с којим је скопчана годишња плата у готовом 108 ф. 30 н, 13 мерова и 1 вику (пештански) жита 60 вика кукуруза, у клинови, два и по јутра новоразорате земље јараша, слободан стан и 2 фата сламе.

Учитељ је дужан осим школе у цркви појати, и децу у пјенију обучавати.

Просителји имају молбенице своје са нужним сведочбама снабдевене најдуже до 14 септембра овом школском одбору доставити.

Из седнице месног школског одбора у Кисачу 15. авг. 1874.

4—4 ШКОЛСКИ ОДБОР.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Јарковцу овим се отвара стечај.

Плата је 300 фор. авр., 24 кибле жита, 16 кибли кукуруза, 3 фата дрва, 3 фата сламе и слободан стан са баштом.

Са дужности настављања деце, скопчано је појање у цркви и држање повторне школе.

Рок стечаја траје до 15. септ. т. г. по нашем календару.

Просителји имају своје са нужним сведочбама снабдевене молбенице, до означеног рока местном црк. школ. председништву послати.

У Јарковцу 11. авг. 1874. ЈЕВТА ПОПОВ
3—3 председник.

Бр. 4. Н. Ш. С. — 1874.

СТЕЧАЈ.

Да би се по смислу §. 1. превишње потврђене уредбе о вишим девојачким школама две више девојачке школе у Н. Саду и Панчеву почетком идуће школске године 1874/5 отворити могле, потребна су за сада по смислу §. 6. исте уредбе по два редовна професора и по једна учитељица.

Услед тога отвара се овим стечај на два професорска и једно учитељичко место за вишу девојачку школу у Н. Саду као и на два професорска места и једно учитељско место за вишу девојачку школу у Панчеву.

Један од ових професора имаће у смислу § 4. горespомenуте уредбе да предаје српски језик и повесницу српске књижевности, естетику, земљопис, повесницу света, домовине, и српског народа; а други да предаје математику, природопис и природословље са обзиром на женско занимање, а један или други још или мађарски или немачки језик. Учитељица има да предаје науку о држању куће, чувању здравља. и неге деце и женске ручне радове.

Плата је редовног професора у мислу §. 7. вишехваљене уредбе 800 а. вр. а редовне учитељице 600 ф. а. в. годишње 10% у име стана, после сваких 10 година службе годишња повишица од 100 ф. а после 30 година службе мировину у износу достигнуте плате.

Један од редовних професора поставиће се на три године за управитеља више девојачке школе и примаће у име управе 100 ф. повишице.

Конкуренти имају своје ваљано инструиране молбенице народно-школском савету у Карловцима за четир недеље од дана првог уврштена расписа овог поднети.

Из седнице народно-школског савета у Карловцима 13. (25.) и следећих гана аубута 1874. 3—3

ПРОКОПИЈЕ, патријарх, И. ЋИРИЋ, нар. тајник као перовођа.

Мануфактурна трговина

Ј. М. МАКСИМОВИЋА

у Руми

потребује 2 практиканта или шегрта. 3—3

АУГУСТ ХЕРГЕР

У НОВОМ САДУ

потребује у својој трговини са књигама и артијом једног шегрта. 2—

Мешовита трговина

ИЛИЈЕ ЈАНКОВИЋА СИНА

у Ст. Томашу

петребује 2 шегрта. 1—3

Број: 3608. СТЕЧАЈ.

На упражњено место градоначелника сл. кр. вароши Новога Сада овим се стечај отвара са годишњом платом од 1800 ф. а. вр.

Пошто је градоначалник у смислу нар. статута уједно и председник сир. стола, то молитељи ваља да изкажу, да су квалификовани у смислу зак. муницип. од год. 1870 зак. чл. XLII §. 67.

Потражитељи ваља да своје опремне молбенице за 4 недеље дана од првог уврштења овог стечаја у листу овом магистрату поднесу.

Из главне скупштине магистрата и представништва слоб. кр. вароши Новога Сада држане 3 септембра 1874.

АЛЕКСАНДАР ВУЈИЋ подбележник. МАНОЈЛОВИЋ субст. градоначалник

СТЕЧАЈ.

Само до 20. септембра по р. к. може се пријавити код жабаљског солгабировата, ко жели за нотароша у Жабљу конпетовати.

Плата је засад у готовом новцу намерно обаљена на 400 ф. а. вр. али ипак и тако, најпоштеније наплаћујући се, годишње са акциденцијама иста 2000 ф. а. в. лако изнети може. Ово зато, што код нас и сада прелазно стање влада, те се непрестано деле породице, купује и продаје земља, а и село броји до близу 5000 душа.

Подписани су пак за то принуђени ово чинити, што желе да исти стечај и до они кандидата доспе, који или неће или немају прилике на „недељну заповест“ пред варошку кућу долазити. 2—3

У Жабљу 18. (30.) авг. 1874. НЕКОЛИКО ВИРАЧА.

СТЕЧАЈ.

Народно позориште у Београду потребује од 1. новембра т. године разних глумачких снага, какође мушких тако и женских.

Који би желили код народног позоришта у Београду глумовати, нека изволе лично или писмено јавити се потписаном управитељу до 20. септембра т. год. и у писму нека изложе своје услове заједно са репертоpијом у којој су до сада судјеловали. Ако их управа лично не познаје, нужно ће бити да у писму приложе и своју фотографску слику.

У Београду 12. августа 1874.

М. А. Симић,
3—3 управитељ народног позоришта.

ОБЈАВА.

Српска црквена новосадска општина даваће на јавној лицитацији, која ће се 23. августа (4. септембра) о. г. у 4. сата после подне у писарници, де се парохијал уплаћује и де се лицитациона условља од данас од 9—12. сати пре подне видети могу, у кући њеној у главној улици под бр. 40. у Новом Саду налазеће се просторије, као: један велики дућан с магазом, две собе, кујну, шпајз, две коморе, на три године т. ј. од 1. новембра 1874. до последњег октобра 1877 под закуп.

Из одборне седнице српске црквене православне новосадске општине 10. (22). августа 1874.

3—3 СТЕВАН БРАНОВАЧКИ, председник.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У срб. учитељској школи сомб., предавања ће се започети 5. септ. о. г. Уписивање траје од 2—4 септ.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике, младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су навршили 15 год. и свршили 4 гимназијска, 3 реална и 3 разреда грађанске школе. Ученици који ове разреде навршили нису имају положити овде пријамни испит из науке вере, српског језика, славенског читања, рачуна, земљописа, историје, природописа и малог срк. појања.

б) за приправнице, примају се женске које су подпуно здраве ако су 14. год. живота навршиле и шести разред пучке школе свршиле.

У други разред могу примљени бити изузетно и они младићи који су пет или више гимназијских ил реалних разреда или подпуну грађанску школу свршили, ако испит из првог приправничког разреда приватно с довољним успехом положе. У исти расред без предходног испита примају се учитељи и учитељице, који су митровачку или пачевачку препарандију свршили, или који сведочбом дотичне општине докажу да су и без тога бар једну годину као учитељи служили.

У трећи разред примајусе ове године изузетно богослови и свршени осмошколци ако су црквеном појању вешти.

У сомборској срб. нар. школи почиње се настава у исто време кад и у учитељској школи. Женска овдашња школа састоји се из шест разреда, и у њој се девојчице за ступање у учитељску школу ваљано приправити могу.

У Сомбору, 21. авг. 1874.

Ђ. Н. ВУКИЋЕВИЋ,
1—3 срб. учитељске школе управитељ.

Бр. 3224 — 1874 — пол.

ОГЛАС.

Овим се до општег знања ставља да ће се на основу закључка бр. 3 ванредне скупштине диштр. одбора држане 1. Септембра о.г право точења пића у општинама; В. Кикинда прва, друга и четврта четврт, Меленци прва и друга полутина, и у општини Карлову за време од 1. Новембра о. г. 1874. године до последњег децембера 1877 те год путем јавне дражбе у великој дворани диштр. курије дана 25, Септембра 12. у д сати пре подне наново под закуп издавати.

Сваки онај, који у споменутој дражби учествовати жели, дужан ће бити, од последње годишње закупљине рачунајући 20% пишманлука у готовом новцу ил државним обвезницама у руке дражбене комисије положити. Запечаћен понуде, које се такође имају са 20% пишманлуком снабдети, примају се пре и за време трајања дражбе.

Остала дражбена условља могу се сваки дан у згради диштр. бележништва угледати.

У Великој Кикинди дана 3. Септембра 1874 године.

1—3 БИБИЋ
председник комисије.

ОБЈАВА.

20. Септембра о. г. после подне у два сата биће у Тителу лицитација ради давања 700 ланаца ритске земље на једну годину и 75. ланаца ораће земље на пашњаку на 3. год. под закуп које се са овим објављује.

Тител 2. Септембра 1874 1—3

Властник др. Свет. Милетић. Одговорни уредник Стеван Поповић. Издавалац „Задруга за срп. народну штампарију“

Српска народна задружна штампарија.